(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

[१९९६] २ एस.सी.आर. १०३०

कलकत्ता आयर्न मर्चंट्स
विरुद्ध
कमिशनर ऑफ कमर्शिअल टॅक्सेस आणि अन्य

२३ फेब्रुवारी १९९६

[न्यायमूर्ति बी. पी. जीवन रेड्डी आणि न्यायमूर्ति एस. परीपूरनन, जे. जे.]

विक्री करः

बंगाल वित्त (विक्री कर) अधिनियम, १९४१/नियम.

कलम ४बी/नियम ८९ए - लोह आणि पोलाद खरेदी आणि वाहतूक करणारे विक्रेते - खरेदीदार/वाहतूकदाराने त्यांच्याकडे मालांशी संबंधित कागदपत्रे ताब्यात असणे बंधनकारक आहे, योग्य अधिकाऱ्याने जेव्हा जेव्हा मागणी केली असेल तेव्हा तेव्हा ते सादर करणे, ही त्यांची जबाबदारी आहे - विक्रेता/मालप्रेषकवर सदर दस्तऐवजांपैकी एकाचे प्रतिज्ञापन देण्याचे बंधन नाही - न्यायाधिकरणाचे निर्देश की जर प्रतिज्ञापन सादर केले जाऊ शकले नाही तर खरेदीदार/वाहतूकदारांना हे सिद्ध करण्याची परवानगी देण्यात यावी की, मागणी करूनही, विक्रेत्याने ते दिले नाही - त्याची पूर्तता झाल्यास योग्य प्राधिकरणाने वस्तू जप्त करू नये किंवा दंड आकारू नये - नियम ८९(२) चा अर्थ आणि उद्देश लक्षात घेऊन निर्देश अनावश्यक होतात आणि त्यामुळे ते हटवले जातात.

दिवाणी अपीलीय अधिकारिता : दिवाणी अपील क्रमांक ३८५८/१९९६.

प्रकरण क्रमांक आर.एन. २९६(टी)/९२ मधील पश्चिम बंगाल कर आकारणी न्यायाधिकरण, कलकत्ताच्या दिनांक १७.०६.९४ च्या न्यायनिर्णय आणि आदेशातून उद्भवलेले.

अपीलकर्त्यांसाठी, ए. सुब्बा राव.

उत्तरवादींसाठी, संतोष हेगडे, डी. के. सिन्हा, जे. आर. दास - सिन्हा आणि दास यांच्यासाठी. न्यायालयाचा खालील आदेश देण्यात आला :

अनुमत देण्यात आली.

पक्षांचे म्हणणे ऐकले.

बंगाल वित्त (विक्री कर) अधिनियम, १९४१ च्या कलम ४बी मध्ये असे म्हटले आहे :

> "कोणतीही व्यक्ती राज्य सरकारने या संदर्भात अधिसूचित केलेल्या कोणत्याही रेल्वे स्थानकापासून, आगबोट स्थानकापासून, विमानतळावरून, टपाल कार्यालयातून मग ते तत्सम स्वरूपाच्या किंवा अन्यथा इतर कोणत्याही ठिकाणाहून, विहित केलेल्या अटींव्यतिरिक्त, कोणत्याही अधिसूचित मालाची कोणतीही खेप अशा प्रमाणापेक्षा जास्त असलेल्या मालाची वाहतूक करणार नाही. या कायद्याद्वारे करचुकवेगिरी होणार नाही याची खातरजमा करण्याच्या दृष्टीने अशा अटी घातल्या जातील:.

उपकलम (२) राज्य सरकारला उपकलम (१) मध्ये विहित केलेल्या व्यतिरिक्त इतर कोणत्याही ठिकाणाहून अधिसूचित मालांच्या वाहतुकीचे नियमन करण्यासाठी अटी घालण्याचा अधिकार देतो, जेणेकरून या अधिनियमाद्वारे लादलेली कोणतीही करचोरी होणार नाही याची खात्री करण्यासाठी.

वरील तरतुदींनुसार राज्य सरकारने नियम तयार केले आहेत. नियम ८९अ आणि विशेषतः त्याचा उप-नियम (२) आमच्या हेतूसाठी संबंधित आहे. त्यात असे लिहिले आहेः

> "(२) जेथे असा माल पश्चिम बंगालमधील कोणत्याही ठिकाणाहून पाठवला जातो आणि ज्याचे मूल्य पंचवीस हजार रुपयांपेक्षा जास्त आहे.
>
> > (ए) अशा मालाची वाहतूक करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीने एक मालवाहतूक नोट किंवा डिलिव्हरी नोट, विक्रीचे बिल किंवा रोख मेमो किंवा तत्सम कागदपत्रे आणि अशा मालाची वाहतुकी संदर्भात या उपनियमाला जोडलेल्या अनुसूचीमध्ये नमूद केलेल्या प्रपत्रामध्ये प्रेषक किंवा त्याच्या अधिकृत एजंटने रीतसर स्वाक्षरी केलेली दुय्यम प्रतीमधील लिखित घोषणा, सोबत ठेवावी आणि, नियम ७०ए च्या उप-नियम (१) च्या तरतुदीमध्ये संदर्भित केलेल्या अधिकाऱ्याच्या मागणीनुसार, ती कागदपत्रे आणि प्रतिज्ञापन सादर करेल आणि सदर अधिकारी, दस्तऐवजांच्या आणि घोषणेच्या अचूकतेबद्दल समाधानी झाल्यावर, त्या घोषणेमध्ये नमूद केलेल्या अधिसूचित वस्तूंच्या इतक्या प्रमाणात आणि त्यामध्ये दिलेल्या वर्णनाशी आणि तयार केलेल्या इतर दस्तऐवजांशी सुसंगतपणे हालचाली करण्यास परवानगी देईल. तो घोषणेची एक प्रत आपल्याजवळ ठेवेल आणि दुसरी प्रत परत करेल ज्या

तारखेला मालाची वाहतूक केली जाईल त्या तारखेला तो मान्यता देईल आणि अशा शिक्कामोर्तबावर स्वाक्षरी करेल, शिक्कामोर्तब करेल आणि तारीख देईल;

(ब) जर खंड (अ) मध्ये संदर्भित कोणत्याही मालासंदर्भात घोषणा नियम ७०ए च्या परंतुक उप-नियम (१) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या अधिकाऱ्याकडे आधीच सादर करण्यात आली असेल, तर अशी मालवाहतूक करणारी कोणतीही व्यक्ती, अशा अधिकाऱ्याच्या मागणी करण्यानुसार त्यानंतरच्या कोणत्याही ठिकाणी, उपरोक्त घोषणेची प्रतिहस्ताक्षरित आणि सीलबंद प्रत सादर करेल.

अनुसूची

घोषणा

घोषणा क्र. ....

तारीख ....

मी/आम्ही घोषित करतो की अधिसूचित वस्तूंची खालील खेप पश्चिम बंगालमधील एका ठिकाणाहून पाठवण्यात आली आहेः

१. मालप्रेषकाचे नाव आणि पत्ता २. मालप्रेषितीचे

२. (अ) मालप्रेषितीचे नाव आणि पत्ता.

(ब) नोंदणी प्रमाणपत्र/प्रमाणपत्र क्र. (जर नोंदणीकृत असेल किंवा विक्रीकर अधिनियमांतर्गत प्रमाणित असेल तर).

३. पाठवण्याचे ठिकाण.

४. इष्ट स्थान.

५. मालवाहतुकीचे वर्णन

६. प्रमाण

७. वजन

८. मूल्य

९. मालप्रेषकाचे बिल/रोख मेमो/इतर दस्तऐवज (विनिर्दिष्ट करा) क्रमांक आणि तारीख.

(१०) माल किंवा पोचवणी पत्र क्रमांक आणि तारीख.

मी/आम्ही घोषित करतो की बंगाल वित्त (विक्री कर) अधिनियम, १९४१/पश्चिम बंगाल विक्री कर अधिनियम, १९५४ अंतर्गत माझ्याकडे/आमच्याकडे नोंदणी प्रमाणपत्र/प्रमाणपत्र क्रमांक आहे/नाही.

मी/आम्ही पश्चिम बंगालमध्ये वस्तूंची निर्मिती केली/केलेली नाही/पश्चिम बंगालच्या बाहेरून वस्तूंची वाहतूक केलेली नाही.

वरील विधाने माझ्या/आमच्या माहिती आणि विश्वासानुसार खरी आहेत.

प्रतिज्ञार्थीची स्थिती

स्वाक्षरी

खा.टी. (१) या घोषणेमध्ये घोषणापत्र देणाऱ्या मालवाहक कार्यालयाचा क्रमगत अंक क्रमांक असावा आणि त्याची खरी प्रत त्याच्याकडे ठेवावी.

(२) लागू न होणारे शब्द किंवा वाक्यांश काढून टाका.(दिनांक १.५.१९८५ पासून अधिसूचना क्रमांक १८६३ एफ. टी. दिनांक २५.४.१९८५ समाविष्ट करण्यात आले) "

उपनियम (२) च्या खंड (ए) नुसार, वस्तूची वाहतूक करणारी व्यक्ती त्याच्याबरोबर कागदपत्रांचे तीन संच घेऊन जाईल, म्हणजे, (i) माल नोंद किंवा पोचवणी पत्र (ii) विक्री बिल किंवा रोख मेमो किंवा तत्सम दस्तऐवज आणि (iii) अशा मालासंदर्भात उपनियमाच्या अनुसूचीमध्ये नमूद केलेल्या प्रपत्रामध्ये मालवाहक किंवा त्याच्या अधिकृत एजंटने विधिवत स्वाक्षरी केलेली लेखी घोषणा. कोणत्याही योग्य अधिकाऱ्याच्या मागणी करणेनुसार अशा वाहतूकदाराने ही कागदपत्रे सादर करणे आवश्यक आहे. उप-नियमात समाविष्ट असलेल्या घोषणा पत्रात असे म्हटले आहे की घोषणेवर मालवाहक किंवा त्याच्या अधिकृत प्रतिनिधीची स्वाक्षरी करावी लागेल आणि त्यात विनिर्दिष्ट तपशील असतील. ही घोषणा आहे जी इतर विहित कागदपत्रांसह, अशा वस्तूंची वाहतूक करणाऱ्या व्यक्तीला योग्य अधिकाऱ्याने मागणी केल्यावर सादर करावी लागते.

आम्ही यातील अशा व्यक्तींशी संबंधित आहोत जे लोह आणि पोलादाचे विक्रेते आहेत. त्यांचे प्रकरण असे आहे : विक्रीच्या पहिल्या टप्प्यावर लोह आणि पोलादावर कर आकारला जातो. लोह आणि पोलाद हे

प्रमुख उत्पादन केंद्रांद्वारे उत्पादित केले जातात. जेव्हा ते ते विकतात, तेव्हा ते त्यावर कर भरतात. अपीलकर्ते केवळ खरेदीदार असतात आणि ते त्यांच्या व्यवसायादरम्यान त्यांनी खरेदी केलेल्या वस्तूंची वाहतूक करतात. ते तक्रार करतात की नियमांनुसार, केवळ खरेदीदार/वाहतूकदारांवर उपरोक्त तीन संचामध्ये कागदपत्रे बाळगणे आणि जेव्हा योग्य अधिकाऱ्याने मागणी केली तेव्हा ती सादर करणे हे बंधन आहे, परंतु विक्रेते/मालवाहकांवर असे कोणतेही बंधन घातले जात नाही. परिणामी, नियम ८९ए(२) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे विक्रेते प्रतिज्ञापन देत नाहीत.त्यामुळे, अधिकार्यांनी मागणी केल्यावर अपीलकर्ते घोषणा सादर करण्याच्या स्थितीत नाहीत, ज्यामुळे त्यांना त्रास आणि आर्थिक नुकसान होत आहे.

अपीलकर्त्यांचे विद्वान वकील श्री. ए. सुब्बा राव या तक्रारीचा पुनरुच्चार करतात की, जो नियम वस्तूच्या विक्रेत्यावर/मालवाहकावर विहित नमुन्यात उपरोक्त लेखी घोषणा देण्याचे बंधन ठेवत नाही परंतु मालवाहक/खरेदीदारावर ती वाहून नेण्याचे बंधन ठेवतो, तो नियम अवाजवी आणि दडपशाही करणारा आहे. ही तक्रार योग्य आधारावर आहे असे आम्हाला वाटत नाही. नियम स्पष्टपणे प्रेषकावर त्याने किंवा त्याच्या अधिकृत प्रतिनिधीने स्वाक्षरी केलेल्या विहित नमुन्यामध्ये दुय्यम प्रतिमध्ये लेखी घोषणा देण्याचे बंधन लादतो. हा नियम मालवाहक/विक्रेत्यावर जारी करण्याचे आणि मालवाहक/खरेदीदारांवर घोषणा अर्ज घेऊन जाण्याचे वैधानिक बंधन ठेवतो. हे सर्व विक्रीकराची चोरी तपासण्यासाठी आणि रोखण्यासाठी आहे आणि कोणताही विक्रेता त्याच्याविरुद्ध कोणतीही कायदेशीर तक्रार करू शकत नाही.

आम्ही, त्यामुळे, वरील निर्देश/स्पष्टीकरणांसह हे अपील निकाली काढतो.

आम्ही हे देखील स्पष्ट करू शकतो की न्यायाधिकरणाने त्याच्या न्यायनिर्णयाच्या परिच्छेद १६ मध्ये दिलेले निर्देश - "तथापि, आम्ही हे निर्देश देऊ इच्छितो की जर एखादा वाहतूकदार किंवा मालवाहू नियम ८९ ए (२) नुसार लेखी घोषणा सादर करण्यात निष्फळ ठरला तर त्याला हे सिद्ध करण्याची परवानगी देण्यात यावी की त्याने विक्री करणाऱ्या विक्रेत्याकडून किंवा मालवाहकांकडून अशी घोषणा मागितली होती, परंतु नंतरच्या व्यक्तीने ती जारी केली नाही किंवा जारी करण्यास नकार दिला. जर योग्य प्राधिकरणाचे समाधान झाले की वाहतूकदार किंवा मालवाहकानदाराने या प्रकरणात निष्काळजीपणा केला नाही आणि मालवाहक किंवा विक्री करणाऱ्या विक्रेत्याने घोषणा जारी केली नाही किंवा जारी करण्यास नकार दिला, तर त्यासाठी विनंती करूनही, नियम ८९ ए (२) च्या संदर्भात घोषणा सादर केली गेली नाही या एकमेव आधारावर लोह आणि पोलाद घोषित केलेल्या वस्तूंची जप्ती किंवा दंड आकारला जाऊ नये - हे केवळ अव्यावहारिक नाही तर यामुळे अनेक गुंतागुंती निर्माण होण्याची शक्यता आहे. कोणत्याही परिस्थितीत, नियम ८९ A (२) च्या

अर्थ आणि हेतूच्या संदर्भात आम्ही केलेल्या स्पष्टीकरणाच्या प्रकाशात, वरील निर्देश अनावश्यक बनते आणि त्यानुसार हटविली जाते.

त्यानुसार अपील निकाली काढण्यात येते.

अपील निकाली काढण्यात आली.

<u>अस्वीकरण</u>

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".